

การสำรวจและเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลป่าชุมชน
 ในหมู่บ้านวนศาสตร์ชุมชนต้นแบบ
 กรณีศึกษา บ้านเขาไม้หวาน หมู่ที่ 10 ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสกก จังหวัดอุทัยธานี

บทคัดย่อ

การสำรวจและเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลป่าชุมชนในหมู่บ้านวนศาสตร์ชุมชนต้นแบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อได้ระบบฐานข้อมูลเบื้องต้น สำหรับใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการป่าชุมชนในหมู่บ้านวนศาสตร์ชุมชนต้นแบบอย่างมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาป่าชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ศึกษาชุมชนโดยการซักถามกับผู้รู้ในชุมชนเกี่ยวกับประวัติชุมชน จัดทำแผนที่ชุมชนโดยร่วมกับผู้ให้ข้อมูลวาดแผนที่ชุมชน ใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ตัวแทนของกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม จำนวน 72 ชุด วิเคราะห์ผลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ ศึกษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยร่วมกับผู้ให้ข้อมูลในชุมชนจัดทำแผนที่ทรัพยากรธรรมชาติ และวางแผนตัวอย่างขนาด 40x10 เมตร จำนวน 1 แปลง ศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบของสังคมพืช ศึกษาการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์กลุ่มคนที่ใช้ประโยชน์จากป่าในชุมชน ประเมินแนวโน้มการใช้และสภาพการใช้ทรัพยากร ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลในชุมชนจัดทำแผนที่การถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในชุมชน ศึกษาการบริหารจัดการป่าชุมชน โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์กลุ่มคนต่างๆ ในชุมชน แสดงความคิดเห็นต่อปัญหาและแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

จากการศึกษาชุมชน พบว่า บ้านเขาไม้หวาน เริ่มมีชุมชนเข้ามาอยู่ก่อนปี พ.ศ. 2517 โดยชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มแรกที่เข้ามาอยู่ ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มาก ต่อมาได้มีการทำสัมปทานไม้ ทำให้ต้นไม้ใหญ่หมดไป และได้มีกลุ่มคนแถบภาคกลางและอีสานเข้าไปใช้ประโยชน์จับจองที่ดินทำการเกษตรและตั้งบ้านเรือนขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ.2524 สปก. ได้เข้ามาจัดที่ทำกินให้ราษฎร โดยออกเอกสารสิทธิ์ สปก. 4-01 ยกเว้นพื้นที่จัดทำป่าชุมชน ราษฎรส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา อาชีพหลักทำการเกษตร มีสมาชิกในครัวเรือน 3 - 4 คน มีรายได้ประมาณ 50,000 บาทต่อปี มีพื้นที่ทำกินเฉลี่ย 23.43 ไร่ แหล่งเงินทุนส่วนใหญ่คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหาร สามารถแบ่งกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจสังคม ได้คือ กลุ่มฐานะดี คิดเป็นร้อยละ 32.76 กลุ่มฐานะปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 60.34 กลุ่มฐานะยากจนคิดเป็นร้อยละ 6.90 โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการและใช้ทรัพยากรธรรมชาติทุกครัวเรือน สำหรับผลการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติพบว่าชุมชนได้แบ่งเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์ตามการจัดสรรที่ดินทำกินของ สปก. สภาพป่า เป็นป่าเบญจพรรณชนิดที่ไม่มีไม้สักขึ้นอยู่ มีความสมบูรณ์ปานกลาง โดยมีไม้เสมสารเป็นไม้เด่นในพื้นที่ ผลผลิตจากป่าชุมชนที่ราษฎรใช้ประโยชน์มี 2 ชนิด คือ เห็ดโคน และหญ้าคา เนื่องจากเห็ดโคนมีผลผลิตระยะเวลาสั้นๆ จึงไม่ได้ห้ามบุคคลนอกหมู่บ้านมาเก็บ แม้ผลผลิตจะน้อยลงแต่ปริมาณการเก็บพบว่าเท่าเดิม สำหรับหญ้าคาชุมชนได้ห้ามบุคคลนอกหมู่บ้านมาเก็บ ซึ่งผลผลิตและปริมาณการเก็บหามากขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมา ในเรื่องการบริหารจัดการป่า พบว่ากลุ่มที่มีบทบาทส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้นำทางสังคม เจ้าหน้าที่ของรัฐควรเข้าไปส่งเสริมให้ความรู้ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การปลูกและฟื้นฟูสภาพป่า การบริหารจัดการป่าชุมชนโดยให้กลุ่มชายขอบ เช่น กลุ่มผู้หญิง และกลุ่มเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายป่าชุมชน เพื่อให้กลุ่มป่าชุมชนสามารถพึ่งกันเองได้

คำหลัก ป่าชุมชน การเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม